

Het mag een wonder heten dat de synagoge of 'sjoel' in de Folkingestraat er nog staat. Van de ongeveer drieduizend leden tellende joodse gemeente in Groningen, keerden na de Tweede Wereldoorlog slechts zo'n honderdvijftig terug. Voor hun samenkomsten gebruikten zij de veel kleinere jeugdsynagoge aan de Folkingedwarstraat. De grote sjoel werd eigendom van eenwasserij. Toen deze begin jaren zeventig failliet ging, dreigde het gebouw te worden gesloopt. Om dit te voorkomen werd in 1976 de Stichting Folkingestraat Synagoge opgericht. De joodse gemeente aarzelde om terug te keren naar een gebouw met zo veel treurige herinneringen, maar was daartoe uiteindelijk bereid. Tussen 1979 en 1981 werd de sjoel gerestaureerd en voorzien van een nieuwe inrichting, waarbij de functie van gebedshuis is gecombineerd met die van cultuurpodium. In 2008 werd de synagoge overgedragen aan de Stichting Oude Groninger Kerken. In 2021 is het publieke gedeelte verbouwd tot museale inrichting, waar een permanente tentoonstelling getuigt van de Joodse geschiedenis in Groningen. Een in pandige glazen pui biedt toegang tot het gebouw. De mikwe is blootgelegd en voor zover mogelijk in oude staat hersteld en er is een doorgang gemaakt naar mikwe en rabinaatskamer.

Architectuur

De synagoge in de Folkingestraat werd in 1905-06 gebouwd ter vervanging van een oude sjoel uit 1756. Door zijn bijzondere ontwerp moest het gebouw het zelfbewustzijn uitstralen van de vooral in de 19^e eeuw sterk gegroeide joodse bevolkingsgroep in de stad. Met de 'Moorsche' stijl sloot men aan bij een aantal grote voorbeelden in Duitsland en Midden-Europa, zoals de synagoge in de Oranienburger Strasse in Berlijn en de Dohány-synagoge in Boedapest. Evenals daar wijkt ook in de Folkingestraat de ingangspartij terug tussen twee hoektorens. De oriëntaliserende bouwstijl met veelvuldig gebruik van de hoefijzerboog gold als een uitdrukking van het eigene 'oosterse' van het jodendom. Men wilde hieraan vasthouden ondanks het streven naar aanpassing aan de West-Europese cultuur. In de grote rozet is een davidster verwerkt en boven de toegangsdeur is in Hebreeuwse letters een spreuk uit Deuteronomium aangebracht ('Jij bent gezegend bij jouw binnengaan en jouw uitgaan').

Interieur

De joodse gemeente koos voor het ontwerp van de gereformeerde kerkenbouwer Tjeerd Kuipers (1857-1942), in Groningen bekend van de Zuider- en Westerkerk. De gereformeerden waren, net als de joodse gemeenten, in de 19^e eeuw sterk gegroeid. Daarnaast delen de gereformeerde kerken en joodse synagogen een aantal belangrijke kenmerken. Bij beide staat een spreekgestoelte centraal – in de gereformeerde kerk de preekstoel en in de synagoge het voorleesgestoelte, de 'bima'. Naar gereformeerd model werd een T-vormige opzet toegepast met galerijen in de brede transeptarmen. Deze waren bestemd voor de vrouwen, die in de synagoge traditioneel gescheiden zitten van de mannen. In de kopwand werd een soort apsis aangebracht die diende voor de plaatsing van de 'Heilige Arke', waarin de Thora-rollen werden bewaard. Overal in het ontwerp keert de hoefijzerboog terug, geaccentueerd door een afwisselend patroon van groen en rood. De vensters zijn gevuld met veelkleurig glas-in-lood dat de perspectiefwerking van de architectuur versterkt. Bij de restauratie van 1979-81 werd opnieuw een Heilige Arke in de apsis ondergebracht en kwam er in het midden een bima naar een ontwerp van de Amsterdamse vormgever Piet Cohen. Aan het einde van het 'schip' is een modern hek geplaatst, waardoor een ruimte wordt afgeschermd die bestemd is voor cultureel gebruik – tentoonstellingen, lezingen en concerten. Zo staat er nog altijd een sjoel in de Folkingestraat, als een eigentijdse herinnering aan de eens zo bloeiende gemeenschap van joodse Stadgers.